

Multipolaarne poliitika

Ma pole küll päris kindel, kas ühel lihtsurelikul on kohane kahe professorist nimekaimu – Rein Taagepera ja Rein Raua – arutelule (EPL 05, 08 ja 26.07) kaasa rääkida, kuid nõustudes mõlemaga: vasak- ja parempoolsus pole tõesti ainuke mõõde, milles poliitikamaastikul toimuvat jälgida. Tegelikult näitab ühiskonnateaduste areng kätte ju üsna mitu selgelt eristuvat dimensiooni, millest igäühes paistab maailm erineva rakursi alt, kuid mis ei ole siiski teineteist välistavad. Möödarääkimine tekib tavaliselt, kui diskussioon kantakse ootamatult ühest keskkonnast teise. Siin on Eestil olemas värske kogemus, mis tõenäoliselt sobiks igasse klassikalisse politoloogiaoepikusse: hiljutine diskussioon emapalga ümber.

Res Publica initsiatiiv oma alguses vormis tugines funktsionaalse koolkonna maailmanägemusele – väljaspool meid eksisteerib üksainus käegakatsutav reaalsus, mida me saame kas mingeid füüsikalisi või majanduslikke jõude rakendades muuta. Antud ilmavaate loogikaks on võtta loodusteadustest ja füüsikast pärit teaduslik meetod ning kanda see nii täpselt kui võimalik üle ka majanduse ja ühiskonna uurimise ning ümberkujundamise teenistusse. Just selles maailmas toimub majanduspoliitiline väitlus konservatiivide ja turumajanduse nähtamatut kätt pooldavate liberaalide skaalal. Nii eksisteeris meil ühiskondlik probleem (sündivuse vähenemine), mida riik sai lahendada majanduslike meetoditega (säilitades emale senise palga kodusoleku perioodiks) ning viimatised Riigikogu valimistulemused näitasid, et valijaskond pidas antud juhul riigi sekkumist soovitavaks.

(Neo)marksistliku koolkonna vaatenurk sarnaneb eelnevaga selles mõttes, et ka nemad eeldavad üheainsa tõe ja reaalselt mõjutatava maailma olemasolu. Kuid teaduslikku meetodit asendab selles maailmanägemuses klassianalüüs – rõhujate ja rõhutute suhete uurimine. Poliitiline väitlus toimub vasak- ja parempoolsete skaalal (ja ega rõhujaid keegi ju vabatahtlikult ei esinda, see silt kleebitakse ikka vastaste poolt külge). Taolises ilmavaates jääb meil alati olema kaks Eestit. Isegi kui vabrikutöölise klass ühiskonnast kaob, asendavad neid arstid, õpetajad, naisliikumine, seksuaalvähemused vm grupid, kes ennast vastava kirjutaja arvates parajasti ahistatuna tunnevad. Teine erinevus tuleneb suhtumisest: pühendumist riigiehitamisele asendab siin rõhk ehitusprotsessi käigus allasurutud ühiskonnakihtide kaitsele ning ehitajate omakasupüüdlike huvide paljastamisele. Ja tõesti, valimiste järgses debatis lähteülesanne (sündivuse suurendamine) hägustus ning diskussiooni kandumine siinsesse paradigmasse tõi esile algatuse tahud, mida algne materialistlik käsitlus näha ei võimaldanud – sotsiaalse ebavõrdsuse kandumine töölt koju, ema töö hindamine lähtudes tema positsioonist ühiskonnas jne.

Kui vähemalt Res Publica poliitikud ise on väljendanud arusaama, et diskussiooni kandumise algsest ratsionaalsest mõõtmest klassivõitluse tandrile tõi kaasa termini “palk” kasutamine loosungis, siis võiks ju olla huvitav vaadelda, millised võitlusväljad selles debatis veel kasutamata jäid?

Sotsiaalteaduste sümbolistliku koolkonna esindajate nägemuses on maailm pigem meie endi sees, sotsiaalselt konstrueeritud ja meie meelte poolt filtreeritud nägemus, ehk maakeeli: me oleme see mida mõtleme. Vastupidiselt eelmistele on selles maailmavaates tõesid mitu ja muutused välises maailmas tulenevad muutustest meie kultuuris ja väärtushinnangutes, mitte vastupidi. Poliitiline väitlus peaks siin

loogiliselt käima n.ö. materialistide ja idealistide (või ka füüsikute ja lüürikute) vahel. Erinevalt Lauri Vahtrest (EPL 30.07) olen eestlaste väärtushinnangute mõjutamise osas siiski optimist: tahtmise korral saab neid ikka muuta küll. Parema puudumisel on selle tõestuseks kasvõi reklaamiäri suurus või valimisteeelse ajupesu maht, mis meile teinekord meediast vastu vaatab – seda ei toimuks, kui me selle vastu immuused oleksime. Ka Vahtre enda artikkel muutis kindlasti nii mõnegi väärtushinnanguid, või pani vähemalt mõtlema.

Kõige intrigeerivamaid nägemusi poliitikaküsimustest avaks aga ilmselt postmodernistlik lähenemine. Kuigi antud maailmavaade ise kasvas välja 60ndate hipiliikumisest ja üliõpilasrahutustest, rajasid sellele tugeva teoreetilise aluse taolised 20. sajandi filosoofia suurkujud nagu Foucault ja Lyotard. Postmodernistlikus prisma oleks meie maailmanägemus rajatud igasuguse ainuõigsusele pretendeeriva üldise tõe vaidlustamisele. Siin ei oleks meil mitte üks ega kaks Eestit, vaid nende arv ühtiks suures piires rahvaarvuga. Just siin käiks poliitiline debatt indiviidi vabaduse ja ühiskondliku korra vastuolu skaalal, mille Rein Raud välja pakkus. Meie meetodiks üldkehtivusele pretendeerivate väidete (mida igasugune poliitiline loosung ju on) lammutamisel oleks otsida üles iseenesestmõistetavaks peetavad ja tihti väljajätlemata eeldused, millele need väited põhinevad ning vaidlustada need. Nii tunnemegi postmodernismi ära radikaalsuse ja jalgealust õõnestavate küsimuste järgi. Sellest vaatepunktist võiks emapalga näite puhul mitte ainult seada kahtluse alla autorite omakasupüüdmatus (klassivõitluse vaade) või materialistlike vahendite võimet sündide arvu suurendada (sümbolistlik vaade). Me esitaksime ka küsimusi nagu: kus see kirjas on, et valitsus üldse võib seada riigi rahvaarvu suurendamise indiviidi ülesandeks ja kas me oleme ikka kindlad, et meil seda advokaadinuumajate seltskonda Toompeale tarvis on? Selles kontekstis kirjeldatakse erakondi (kes ju igauks oma Suurt Tõde kuulutab) tihti hoopis modernsete suguharudena, kes oma eelajalooliste eelkäijate kombel rändavad demokraatliku riigi rajatud struktuure eksploateerides mööda valijaskonna poliitilisi karjamaid lihtsalt selleks, et tagada oma liikmetele parimat heaolu. Ja tõesti, ega erakonda astumise põhjused täna ja 20 aastat tagasi ei erinegi ju kuigi palju, lihtsalt valik on suurem. Samasse pilti kuuluksid ka igasugu korporatsioonid, tsunftid, jms taastärgavad monopoolsusele pretendeerivad struktuurid, alates advokatuurist ja audiitoritest ning lõpetades ametiühingutega. Lammutav ja küüniline ilmavaade, kas pole? Ometi on ka sellisel lähenemisel ilmselt oma poliitilise sanitari roll täita ning veidral kombel avavad taolised küsimused alati ka uusi valdkondi loovaks ülesehitustööks.

Kui nüüd kirjeldatud neljamõõtmelises ruumis vaadelda Eesti erakondade imagoid, asuvad tavalised oponendid (näiteks Reformierakond ja Sotsiaaldemokraadid või Keskerakond ja Res Publica) nii mõnelgi skaalal teineteisele ootamatult lähedal. Ühes mõõtmes on aga pilt tasakaalust üsna väljas: lüürikud on meie poliitikamaastikult sootuks kadunud. Kuni materialistlik maailm domineerib (või kuni me jätkame selle “sotsiaalset konstrueerimist” enesele), võikski üldtoodust ehk mitte kõige tõsisem lõppjärgeldus olla, et funktsionaalse ja sümbolistliku koolkonna poole tasub poliitikutel ideede otsimiseks kiigata, kui on kavas välja tulla mingi uue algatusega. Klassivõitluslik ja postmodernistlik ilmavaade on aga ammendamatu allikas vastuväideteks opositsioonile.

Guido Viik

Avaldatud: Eesti Päevaleht 19.08.2004